

היום נלמד בעזרת ה':

עירובין דף פח

אמר רבה בר רב הונא: מה שלמדנו במשנה לעיל - שע"י המחיצה שסביב הנקב שבגזזטרא מותר למלא מים בשבת - זה רק למלא, אבל לשפוך דרך שם אסור, מפני שהנהר מוליך את השופכים מחוץ למחיצת הגזזטרא.

רב שיזבי מקשה: וכי מה זה שונה מ'עוקה'? ביאור: במשנה לקמן נלמד שחצר שאין בה ד' אמות אסור לשפוך בתוכה מים בשבת, אבל אם עשו לה עוקה (= גומא / שקע) שמחזיקה סאתיים מותר. ושנינו בברייתא שאפילו אם התמלאה העוקה במים מלפני שבת מותר לשפוך שם מים בשבת, ואפילו **שהמים נשפכים לרה"ר**, וא"כ מדוע בגזזטרא אסור?

הגמרא מתרצת: שם לגבי עוקה 'תיימי מיא', כלומר המים עשויים להיבלע בקרקע ועל דעת כן הוא שופכם, ואף אם הם יצאו בסופו של דבר לרה"ר, הרי לא התקיימה מחשבתו ולכן מותר. אבל כאן בגזזטרא הרי הוא יודע שהמים יצאו מחוץ למחיצה, ועל דעת כן הוא שופכם, ולכן אסור.

למדנו במשנה לעיל - שתי גזזטראות זו למעלה מזו, ועשו לעליונה את החור והמחיצה ולא עשו לתחתונה, שתייהם אסורות: דין זה נאמר רק כאשר העליונה לא משוכה מהתחתונה יותר מד' טפחים, אבל אם היא משוכה ממנה היותר מד' טפחים העליונה מותרת, לפי שהתחתונה משתמשת בעליונה דרך אוויר (כפי שהסברנו לעיל - שבני התחתונה את הדלי שלהם דרך העליונה למרחק של ד' טפחים ומשלשלים אותו דרך הנקב שלה), ורב סובר שאין אדם אוסר את חברו דרך אויר.

אמר רבה א"ר חייא וכו': 1. 'יש גזל בשבת'. כלומר מותר לגזול בשבת את רשות חורבת חברו הסמוכה לו, והוא קונה אותה בגזלתו (= כשאר גזלנים) והיא נעשית כרשותו ומותר לו להכניס משם לביתו. 2. 'חורבה מחזיר לבעלים'. כלומר שבעל כרחו הוא מחזיר את החורבה לבעלים, והיא אינה קנויה לו לענין שבת, וממילא אסור לו להשתמש שם בשבת. נמצא ששני הדינים סותרים זה את זה.

(המשך בדף הבא ↓)

(המשך מדף קודם ↑)

לכן הגמרא מבארת באופן אחר: 'יש דין גזל בשבת. כיצד? שאת החורבה הוא מחזיר לבעלים'. כלומר שנוהג דין השבת הגזלה ברשויות של שבת, ובעל כרחו הוא צריך להחזיר את החורבה לבעליה, ואסור לו להשתמש שם בשבת.

רבה מקשה: אם אכן יש דין גזל ברשויות של שבת, מדוע שתי הגזטראות הנ"ל אסורות? והרי בני התחתונה משתמשים בעליונה שלא כדין, ואין הם אסורות עליה? רב ששת מתרץ: הם עשו את המחיצה בשותפות, ולכן התחתונה משתמשת בעליונה כדין. הגמרא מקשה: אם כך מדוע המשנה אומרת שלא עשו מחיצה לתחתונה, והרי אף עם הם עשו מותר להם להשתמש בעליונה? הגמרא מתרצת: שאם בני התחתונה היו עושים מחיצה, הם היו מראים בזה שהם מסתלקים ממחיצת העליונה, ואין הם אוסרים על בני העליונה.

משנה: חצר שאין בה ד' אמות אסור לשפוך בתוכה מים בשבת, אבל אם עשו לה עוקה (= גומא / שקע) שמחזיקה סאתיים מן הנקב ולמטה (= שהחלל שלה מחזיק סאתיים) מותר.

את הגומא אפשר לעשות או בתוך החצר, או בחוץ ברה"ר סמוך לחצר. אלא שאם עשאה מבחוץ צריך לקמור (= לכסות פיה בנסרים), כדי שהמים יפלו על מקום פטור ומשם לרה"ר.

ר"א בן יעקב אומר: ביב (= חפירה / תעלה העשויה להוציא את השופכים מהחצר) שהוא קמור (= מכוסה) במשך ד' אמות לאחר שהוא יוצא מהחצר לרה"ר, מותר לשפוך לתוכו מים בשבת ביאור: בד' אמות יכולים להיבלע כמות של סאתיים מים שזהו השיעור שאדם משתמש בהם ביום, ואם הוא ישפוך הם יבלעו בקרקע ולא יצאו לרה"ר. ואף אם יש כבר מים בתעלה והמים ששופך כעת לא יבלעו, כיון שברוב הפעמים הם נבלעים הרי שכעת הוא לא מתכוון שהם יצאו לרה"ר, וגם הם יוצאים מאליהם, ומותר.

(המשך בדף הבא ↓)

(המשך מדף קודם ↑)

וחכמים אומרים: אפילו אם הביב עובר לאורך גג או חצר שהם ארוכים מאה אמה לא ישפוך לתוכו, שכיון ששופך לתוכו המים הולכים בכח לרה"ר, והרואה סבור שהוא שופכן סמוך לרה"ר כדי שיצאו לשם והוא רוצה בכך, אלא עליו לשפוך לגג והמים יורדים מעצמם לביב.

החצר והאכסדרה מצטרפים לשיעור ד' אמות כדי להתיר לשפוך שם מים.

שתי דיוטאות (= עליות) שעומדות זו כנגד זו, וחצר שאין בה ד' אמות פתוחה לפניהם ששם שופכים את מימיהם, ובני דיוטא אחת עשו עוקה בחצר ובני השניה לא עשו, רק אלו שעשו עוקה מותרים לשפוך שם מים.

גמרא: שיעור החצר שלא שופכים בה מים הוא פחות מד' אמות, משום שאדם משתמש במים בכמות של סאתים בכל יום והוא שופך אותם לחצרו. כמות זו מתאימה לשפיכה בשטח של ד' אמות. ונחלקו הדעות בסיבת הדבר.

לדעת רבה: חצר בגודל ד' אמות חשובה בשביל לזלף בה את המים, כדי לרבץ אותה שלא תעלה אבק של עפר. אבל חצר קטנה יותר לא משקיעים בה, ושופכים את המים בכדי שיצאו לרה"ר. וגזרו רבנן שלא לשפוך אותם בחצר כי כוונתו שיצאו המים החוצה, ויש לחוש שיבואו לשפוך את המים ישירות לרשות הרבים ויעברו על איסור הוצאה.

לדעת רבי זירא: קרקע ארבע אמות היא שטח שהמים יכולים להיבלע בו, וכוונתו שיבלעו בקרקע. אבל פחות מכך לא, ולכן אם הוא שופך בה הוא מעונין שהם יצאו לחוץ וגזרו כנ"ל. (אבל בקרקע ד' אמות, גם אם יצאו המים החוצה אין כוונתו לכך).

נפקא מינה בין הדעות: חצר שיש לה ארבע אמות לא מרובעות, כגון שהיא צרה וארוכה (שמונה על שתי אמות). לרבה אינה ראויה לזילוף, אבל לרבי זירא יש בה שטח שמספיק להבליע סאתיים בקרקעיתה.

תנן חצר ואכסדרה מצטרפין לארבע אמות: חצר קטנה שיש בצידה אכסדרה המשלימה אותה לד' אמות – מצטרפות ומותר לשפוך מים בחצר. לכאורה אין כאן

(המשך בדף הבא ↓)

(המשך מדף קודם ↑)

שטח של ד' אמות מרובעות ובכל אופן מותר. וקשה לפירושו של רבה? הגמרא מתרצת שמדובר שהאכסדרה מהלכת על פני כל שטח החצר, כגון ששטח החצר שתי אמות על שתי אמות והאכסדרה משלימה אותה לארבע על ארבע אמות.

ת"ש חצר שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות: מההדגשה של הברייתא שאין בה ד' אמות על ד' אמות משמע שדוקא בחצר מרובעת מותר לשפוך מים. וקשה לרבי זירא?

הא מני רבנן: רבי זירא סובר שמחלוקת ראב"י ורבנן המובאת במשנה: האם מותר לשפוך מים על פי הביב שבולע את המים אך אינו ראוי לזילוף. היא אותה המחלוקת גם בחצר: האם ההיתר לשפוך בחצר שיש בה ד' על ד' אמות הוא בגלל שהיא חשובה לזילוף, או בגלל שהמים נבלעים בה.

הרישא של המשנה שלנו היא אליבא דראב"י הסובר שהמים נבלעים בחצר. שהרי המשנה מדברת על חצר 'שאין בה ד' אמות', ולא הצריכה ד' על ד' אמות, כמו הברייתא המדברת על חצר מרובעת 'שאין בה ד' על ד' אמות'. מכיון שהברייתא סוברת כרבנן שסיבת ההתר היא בגלל שהחצר חשובה לזילוף, ולכן ההתר הוא דווקא בחצר מרובעת. אבל המשנה סוברת כראב"י שסיבת ההתר בגלל שהחצר בולעת את המים, ולכן אין צורך דווקא בחצר מרובעת. ודעת ראב"י המובאת בהמשך המשנה היא המשך דבריו שברישא. ויש חיסרון בדברי המשנה כפי שמבארת הגמרא.

תנא: הברייתא מבארת שהדין שחצר שאין בה ד' אמות צריכה גומא (= עוקא) לקבל את המים. כל זה דווקא בימות החמה, אבל בימות הגשמים שהחצר מטונפת בכל מקרה, אין כוונה לאדם שהמים יצאו לרשות-הרבים ולכן 'שופך ושונה' (= יתבאר להלן).

אמנם רבנן במשנה אסרו לשפוך מים לביב אפילו ארוך מאד שהמים יכולים להיבלע בו, ואפילו שהוא לא מעונין שהם יצאו החוצה. שם הסיבה שאנו חוששים שמא יאמרו 'צינורו של פלוני מקלח מים לרשות-הרבים' ויבואו להתיר לשפוך את המים ישירות

(המשך מדף קודם ↑)

לרשות-הרבים. אבל כאן בימות הגשמים אין לחוש לכך כי סתם צינורות מקלחים בימות הגשמים. ונמצא שאין כאן בעיה א. מצד כוונת השפיכה, כי חצירו מטונפת. ב. שמא יאמרו, כי הצינורות מקלחים מהגשמים.

אמר רב נחמן: מדברי הברייטא עולה שהדין שחצר שאין בה ד' אמות אם יש לה גומא המכילה בית סאתיים מותר לשפוך שם מים בכמות בית סאתיים, אבל אם היא מכילה רק סאה אינו יכול לשפוך שם כלל – זהו רק בימות החמה. אבל בימות הגשמים אם הגומא מכילה רק סאה מותר לו לשפוך סאה לתוכה. זו כוונת הברייטא ש'שופך ושונה' עד הכמות שמכילה הגומא. ההבדל בין ימות החמה לימות הגשמים, הוא שבימות החמה יש סיבה לגזור שלא יבואו לשפוך ישירות לרשות-הרבים, משא"כ בימות הגשמים.

אביי חולק על רב נחמן בפירוש הברייטא, ולדעתו אם יש גומא קטנה בחצר, מותר לשפוך בימות הגשמים מים אפילו בכמות של כור וכוריים. (ויש מפרשים שמותר לשפוך אפילו אם אין גומא בחצר).

